

ИЗЛОЖБА

„Сетњања“

EXHIBITION "Memories"

Удружење породица несталих
и погинулих лица „Суза”

Association of Families of Missing
and Killed Persons „Suza” (Tears)

Удружење породица киднапованих
и несталих лица на Косову и Метохији

Association of Families of Kidnapped and
Missing Persons in Kosovo and Metohija

Комисија за нестала лица
Владе Републике Србије

Commission on Missing Persons of the
Government of the Republic of Serbia

Комесаријат за избеглице и
миграције Републике Србије

Commissariat for Refugees and
Migration of the Republic of Serbia

Ова публикација израђена је уз подршку Комисије за нестала лица Владе Републике Србије и Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, у оквиру процеса тражења несталих лица и пружања подршке породицама несталих и њиховим удружењима.

This publication was created with support from the Commission on Missing Persons of the Government of the Republic of Serbia and the Commissariat for Refugees and Migration of the Republic of Serbia, as part of the process of searching for missing persons and providing support to the families of the missing and their associations.

Оружани сукоби с краја 20. века на простору бивше Југославије оставили су као своју најтежу, највећу и најтрагичнију последицу на хиљаде људи чија судбина је и данас непозната. Губитак најдражих је током више од 30 година мењао свој облик, породице несталих су се кроз тај период суочавале са њим кроз бол, тугу, бес, разочарање, очај и патњу. Заједнички именилац свим емоцијама које су осетили била је агонија која не јењава и неће престати докле год овај проблем остаје нерешен.

Одговор на питање које је актуелно колико и првог дана и даље неухватљиво виси у ваздуху, недостижан као истина којој се тежи више од 3 деценије.

Време је све што је преостало породицама несталих лица након губитка оног највреднијег што су имали. Ослањају се на њега као на непотрошиви ресурс, свесни да им је истовремено и непријатељ и савезник, јер што су удаљенији од трагичних догађаја то је опасност од предаје ближа. Али исто тако што дуже очекују одговоре то њихова нада све тврдоглавије не посустаје.

Време је залог који су страдали и нестали оставили живима, како би у њихово име спознали истину и осетили правду, како би им помогли да њихова жртва не буде узалудна, већ да почивају достојанствено, онако како су то за живота заслужили. Истина нема рок трајања, стога је увек право време за њу колико год споро стизала. Све ове породице неуморно чекају, а њихова истрајност је и подсетник и опомена на институционалну, моралну и људску одговорност свих надлежних за питање несталих лица да својим залагањем, транспарентно и предано, како их њихови мандати и стручност обавезују, истином затворе најбољнија сећања прошлости и омогуће мир онима који на њега предуго чекају.

Слике које су пред нама пустиће нас да завиримо у љубав, у најлепше успомене које остају изван домета сваког сукоба. На овим сликама нема места за бол који им је уследио. Ово је начин да се хуманизују они који су страдали, показатељ да ови заувек изгубљени нечији синови, родитељи, браћа, сестре, баке, деке, пријатељи и наши сународници нису само статистички подаци, већ људска бића која су имала животе вредне сећања.

Вељко Одаловић, председник
Комисија за нестала лица
Владе Републике Србије

Armed conflicts from the late 20th century on the territory of the former Yugoslavia have left as their hardest, greatest and most tragic consequences thousands of people whose fate is still unknown. For more than 30 years, the loss of loved ones has changed its form, during that period families of missing persons faced pain, grief, anger, disappointment, despair and torment. Never-ending agony is what have in common all these emotions that they felt. And that agony will last until the problem of the missing person is solved.

The answer to the question which is as current as the first day, still hangs somewhere in the air, unreachable as the truth we have been striving for more than 3 decades.

Time is all that families have left after losing their most precious possession. They rely on that time, aware that it is simultaneously their worst enemy and their ally. The further they are from the tragic events the danger of resignation is getting closer. But at the same time, the longer they wait for answers their hope becomes more stubborn and relentless.

Time is the pledge that victims have left to the survivors, to find out the truth and to feel justice instead of them, so that their sacrifice would not be for nothing. To help them to rest in peace and dignity, as they lived and earned. The truth has no expiration date therefore the time is always right for it. All these families are waiting tirelessly, and their perseverance is a reminder, but also a notice for institutional, moral and human responsibility of all relevant authorities for the issue of missing persons to continue with their transparent and committed efforts, in accordance with their mandates and competences, to seal with the truth the most painful memories from the past and to bring peace to those who wait for it too long.

These paintings will let us peek into pure love, into the happiest memories which remain out of reach of the armed conflicts and there is no place for pain that followed. These paintings humanize the victims and show that all these forever lost sons, parents, brothers, sisters, grandparents, friends are not just statistics, but human beings who had lives worth remembering.

Veljko Odalovic, president
Commission on missing persons of the Government
of the Republic of Serbia

Након ратова деведесетих на простору Југославије, многи су изгубили оно највредније, а то је право на живот. Те жртве се воде као бројеви, захтеви, предмети лишени свог идентитета, лица без имена и презимена. Живот је дар и када неко себи да за право да га некоме одузме, шта онда преостаје члановима породица? Породице нису посустале, настављају трагање у нади да ће пронаћи своје најмилије, тачније, оно што је од њих остало.

Пред вама су слике сјећања на оне Србе убијене и не-стале у ратовима деведесетих година на подручју бивше Југославије. Приказане су слике сјећања породица које су осјетиле шта значи рат и какав је живот породица када изгуби једног или више чланова, а таквих породица има на хиљаде. Многи од њих и данас живе у болној неизвјесности, за њих рат јесте завршен, али не и болне патње које је рат донео са собом. Остало им је само сјећање на најмилије и жеља да се они не забораве.

Наш дуг према жртвама је, пре свега, да њихове судбине буду забиљежене, да свака жртва добије једнаку пажњу и пијетет, да и на овај начин буде сачувана од заборавља.

Захваљујемо се члановима породица несталих и погинулих лица који су своје искрене емоције подијелили са нама и на основу чега су настале слике сјећања на њихове најмилије.

Посебну захвалност дугујемо уметницима који су илустрирали емоције страдалног народа

Соња Росић

др Угљеша Цолић

Драгана Милић

Драгана Ђукић,
предсједница Удружења породица несталих
и погинулих лица „Суза”,
Нушићева 6, Београд
suza.beograd@gmail.com
www.afmpkr.org.rs

After the wars in the 1990s on the territory of the former Yugoslavia, many persons lost their most precious possession – the right to life. These victims are recorded as numbers, requests, objects without identity, faces without names. Life is a gift, and when someone takes it away, what remains for the families of the deceased? Families never gave up, still hoping that they will find their loved ones, or at least their remains.

These paintings represent memories of killed and missing Serbs during the war in the 1990s. They represent memories of families who experienced and survived the war and felt the pain of losing loved ones. There are thousands of such families. Many of them still live in painful uncertainty, for them the war is over, but the suffering that war brought to them continues. All they have left are the memories of their loved ones and a wish that they are never forgotten.

We owe to the victims to record their fates, ensuring that each of them have equal attention and respect, to be saved from oblivion in this way as well.

We want to thank the families of the missing and killed persons for sharing their sincere and deepest emotions with us, which were the basis for the paintings of memories of their loved ones.

We owe special gratitude to the artists who illustrated the emotions of the suffering people

Sonja Rosić

dr Uglješa Colić

Dragana Milić

Dragana Djukic,
President, Association of Families of Missing
and Killed Persons SUZA (Tear)
Nusiceva 6, Belgrade
suza.beograd@gmail.com
www.afmpkr.org.rs

О изложби „СЕЋАЊА”

Изложба „Сећања” усмерена је ка изградњи културе сећања на ратна страдања Срба у бившој Југославији 90-тих година у којој централно место заузима перспектива жртава кроз нов приступ меморијализацији. Такође, настоји да допринесе суочавању са наслеђем ратне прошлости и промовисању помирења као и унапређењу свести јавности о ратном страдању становништва.

Изложбу чине илустрације за породице чији су чланови нестали или погинули. Осликани радови су облика сата, симболизују тешко бreme чекања, али својом садржајношћу и лепотом илуструју и вредности везане за људско достојанство, идентитет, сећање, помирење и изградњу мира.

Слике као ликовна дела имају психолошку улогу да повежу чланове породица са својим најмилијим погинулим или несталим. Израз су лепих сећања на драге чланове породица који су нестали или погинули и садрже мотиве из живота страдалих особа по којима би желели да остану упамћени. Илустрације њихових живота чине једну врсту психолошког олакшања за емоционални терет који чланови породица носе већ деценијама, а уједно представљају благотворно сазнање за породице које су нешто учиниле за особе које су изгубиле и тиме допринеле очувању сећања на њих. Осим тога, улога „Сећања” је да се изрази почаст погинулој или несталој особи, те да се жртвама врати идентитет.

Слике за изложбу „Сећања” су резултат пројекта „Поддршка породицама несталих – меморијализација” који је реализован у сарадњи са Међународним комитетом Црвеног крста, МКЦК и пројекта „Нови приступи меморијализацији” чију реализацију је омогућио регионални пројекат Поддршка ЕУ изградњи поверења на Западном Балкану, који финансира Европска унија и спроводи Програм Уједињених нација за развој УНДП.

Удружење породица несталих и погинулих лица „СУЗА” и Удружење породица киднапованих и несталих лица на Косову и Метохији, чланице Координације српских удружења породица несталих, убијених и погинулих лица са територије бивше Југославије

About the exhibition „MEMORIES”

The exhibition „Memories” is focused on building the culture of remembrance of Serbian war suffering in the former Yugoslavia in the 1990s. The centrepiece of this exhibition is the perspective of victims through a new approach to memorialization. Also, the exhibition aims to contribute to the confrontation with the legacy of war history and the promotion of reconciliation, as well as raising public awareness of the suffering of the Serbian population in the war.

This exhibition contains paintings of missing or killed persons' families. The paintings are in the form of clock and they symbolize a heavy weight of waiting. With their content and beauty, they represent values related to human dignity, identity, remembrance, reconciliation and peacebuilding.

The paintings, as artworks, have a psychological role in connecting family members with their missing or killed loved ones. They are expressions of the most cherished memories of their beloved family members, who are killed or missing. Paintings contain motives from lives of victims, things that they would like to remember forever. Illustrations of their lives represent a form of psychological relief for families and their emotional burdens which they carry for decades. At the same time, they represent beneficial knowledge for families, that they did something good for the persons they have lost and preserve their memory. Besides, the role of „Memories” is to honour the missing or killed persons, and also to bring back identity to the victims.

Paintings from the exhibition „Memories” are the result of a project „Support for the families of missing – memorialization”, which was realized in cooperation with the International Committee of the Red Cross (ICRC) and project „New approaches to the memorialization”, which was realized by the regional project EU Support to the Confidence Building in the Western Balkans funded by the European Union and conducted by the United Nations Development Programme (UNDP).

The Association of the Families of Missing and Killed Persons „Suza” (Tear) and The Association of the Families of Kidnapped and Missing Persons on Kosovo and Metohija, members of The Coordination of the Serbian Association of the Families of Missing, Murdered and Killed Persons From the Territory of Former SFRY

ТО ЈЕ БИЛА ЉУБАВ

Посвећено АРБУТИНА БОЖИ-БОЋИ,
несталом 01. 05. 1995. године

Тог дана сам те једва наговорила да узмеш моје вунене чарапе јер су ти војничке чизме, приметих, биле пробушене. Тако си отишао у неповрат са вуненим чарапама од сиво зелене паране вуне неког старог џемпера. А били смо млади и толико заљубљени, да нисмо имали потребу нигде да излазимо. Седели смо у парку на клупи, погледом испраћали возове у Кутини и тако се волели. Ништа нам друго није било важно сем да смо заједно. То је била љубав.

Аутор: супруга Наташа Крњајић

THAT WAS LOVE, PURE AND SIMPLE

Dedicated to ARBUTINA BOZO-BOCA,
missing since May 1st, 1995

That day, I barely persuaded you to take my woolen socks because I noticed your military boots were worn out. You left with those woolen socks made from gray-green yarn from an old sweater, never to return. We were young and so in love, we didn't need to go anywhere. We sat on a bench in the park, watching the trains leave for Kutina, and that was enough. Nothing else mattered but being together. That was love.

Author: wife Natasa Krnjajic

САЊАЛА САМ НОЋАС ДА ТЕ ИМАМ

Посвећено БАШИЋ БРАНКУ
несталом 4. августа 1995. године

Оно мало времена што смо провели заједно ми је мало, а опет, пуно, толико тога си ми пружио. Ти си био увек моја чежња и свега с тобом остала сам жељна. Делила сам те са свима, као магнет си привлачио људе својом харизмом.

Ипак, знао си да бираш, знао си ко ти је најјачи савезник, то је био спој најбољих, судар комета. Знаш, ти и ја, брачни другови, родитељи, савезници, тандем снова. Вредно смо стварали, давали, окупљали... Зашто тебе да ми узму кад си ти толико дао свима?

Знаш, надоградила сам још један пар руку, не дам да оном највреднијем што смо створили ишта зафали.

Можда ово не знаш, али ја чувам сваки твој дах, често сањам да те опет имам. А ово посебно желим да знаш, у мени и даље сева тај ватромет у глави, фешта, котлић и твоја љубав.

Аутор: супруга Башић Славица

I DREAMT LAST NIGHT THAT YOU WERE WITH ME

Dedicated to BASIC BRANKO,
who went missing on 4 August 1995

That little time that we spent together was little to me, but again, a lot, you gave me so much. You were always my longing and I was left yearning for so many things with you. I shared you with everyone, you were attracting people with your charisma like a magnet.

Still, you knew whom to choose, you knew who your strongest ally was, it was a convergence of the best ones, the joining of comets. You know, you and me, as spouses, parents, allies, the dream team. We diligently worked, provided, gathered together... Why did they take you away from me when you were giving so much to everyone?

You know, I built another pair of hands, I am not allowing that the most precious things we created lack anything.

Perhaps you don't know this, but I safeguard your every breath, I often dream that you are with me. And this I particularly want you to know, that firework is still flashing in my mind, and party, and pot and your love.

Author: wife Basic Slavica

КАРИЈАТИДА

Посвећено БЛАГОЈЕВИЋ МИРКУ
несталом 1. маја 1995. године

Хеј, јеси ли чуо новости: Постаћемо бака и дека! Хеј, чујеш ли ме, где си? Где си? Чезнем да ти кажем ове најрадосније вести, али страхујем да се опет изнова суочим са празнином чија ми бука пара уши већ пуних двадесет и седам година. Иако смо доживели тектонски поремећај, наш дом се није срушио откад си нестао јер сам се претворила у стуб, главни носач конструкције. Наша духовна кућа, наше огњиште је и даље живо, а Кости ћемо причати приче о декиној физичкој лепоти, умној снази, љубави према фудбалу и неустрашивости.

Како да објасним колико ме је заболело и дотакло то што је Сандра тражила твоју мајицу да у њој спава док сама чека да постане мајка? Како да објасним колико ме то истовремено рањава и радује? Сада схватам да је у том кратком периоду вашег заједничог живота кондензовано бесконачно много љубави, а моја девојчица је, иако мала, добила највећи дар – татино обожавање.

Ти је својим супер моћима и даље чуваш, штитиш и успеваш да је без физичког присуства водиш на путу сазревања од татине принцезе до зреле жене која ће ускоро постати мајка. Волим те.

Аутор: супруга Благојевић Нена

CARYATID

Dedicated to BLAGOJEVIC MIRKO,
who went missing on 1 May 1995

Hey, have you heard the news: we will become grandma and grandpa! Hey, can you hear me, where are you? I yearn to give this happiest of news, but I fear to once again face the emptiness whose noise is ripping my ears for full twenty-seven years already. Although we went through a tectonic disorder, our home has not fallen since you disappeared because I turned into a pillar, the key structural support. Our spiritual home, our hearth is still alive, and we will tell Kosta stories about his grandpa's physical beauty, strength of his mind, love for football and his fearlessness.

How to explain how it hurt me and touched me that Sandra asked your T-shirt to sleep in it while waiting to become a mother herself? How to explain how much that hurts and makes me happy at the same time? Now I realize that during that short period of your life together an infinite amount of love was condensed, and that my little girl, although very young, got the greatest of gifts – his daddy's admiration. You still watch over her with your superpowers, you still protect her and succeed to, without physical presence, guide her on her way to maturity from daddy's princess to a mature woman who will soon become a mother. I love you.

Author: wife Blagojevic Nena

ТАТИНЕ ЗЕЛЕНЕ ОЧИ

Посвећено БОРОМИСА ПЕРИ
несталом 4. августа 1995. године

Прва у мислима, а у ствари последња слика дана када си отишао. Прелепо, осунчано јутро, стазица омеђена зеленилом, исте такве очи и последњи поглед. У мом срцу помешани љубав, страх, понос. Такав какав си био, ниси могао да останеш, морао си отићи. Одрасла сам, схватам.

Некада одласци у шуму, сакупљање гљива. Плетена кошара у једној очевој руци, а у другој моја детиња ручица. Осећај сигурности и топлоте када ме тата држи за руку. Нежности и љубав које ме преплављују и висока трава која ме грли. Погледам одоздо, сунце ме мало заслепи, али кроз жмиркање угледам његове сјајне зелене очи. Свет изгледа велики, али сигуран.

Кроз деценије се до данас пробија звук мотора, чује се издалека, па све ближе и за собом доноси црвени Томос. Омиљени мотоцикл који је стизао свуда. Тата на њему са качкетом на глави. Враћа се са посла, плави радни мантил мирише на прерађено дрво.

Радосно рзање Белог Сокола, које најављује очев долазак. Његов љубимац, вољени коњ, био је као члан породице, мажен и пажен, друг у игри. Још увек памтим шкрипање снега под саоницама које је Бели Соко вукао, чиме би отац обрадовао децу из села сваке зиме.

Када је племенита животиња легла последњи пут и није више могла устати, тата је стигао да се поздрави са њим последњи пут. Иза очију пуних суза, запекао га је и лош предосећај, наговештај зле коби.

Дуго га нема, али и даље, понекад као да је ту, потпуно присутан.

Аутор: ћерка Крстић Радмила

DADDY'S GREEN EYES

Dedicated to BOROMISA PERO,
who went missing on 4 August 1995

First in my thoughts is actually the last picture of the day when you left. Beautiful sunny morning, little garden path with greenery on its sides, the same colour of your eyes and the last look. Love, fear and pride mixed in my heart. The man you were, you couldn't stay, you had to go. I am an adult now, I understand.

Visits to the forest, collection of mushrooms. Woven basket in father's one hand, and my little hand in the other. Feeling of safety and warmth when my dad holds my hand. Tenderness and love that overwhelm me and tall grass that hugs me. I look up, the sun blinds me slightly, but through blinks I see his shining green eyes. The world looks big, but safe.

Through decades till today the sound of motorbike permeates, it can be heard from far away, and then its coming closer and brings with it the red Tomos. Daddy with a cap on his head sits on it. He is returning from work, blue work overall smells of processed wood.

Joyful neighing of White Hawk, which announces father's return. His pet, beloved horse, was like a family member, cared for and loved, a play-mate. I still remember the squeaking of snow under the sledge pulled by White Hawk, my father's gift to the village children every winter.

When the noble animal lied down for the last time and couldn't get up anymore, dad came to say the last goodbye. Behind his eyes filled with tears, there was a tingling of a bad foresight, announcement of bad omen.

He is not around for a long time, but still sometimes it's like he is here, fully present.

Author: daughter Krstic Radmila

СЕЋАЊА САЧУВАНА У УСПОМЕНИ

Посвећено ВУЈАНЧЕВИЋ ДРАГАНУ-БАЈИ,
погинулом 01. маја 1995. године

Драги мој БАЈО, иако су нам породице расуте по свету, обједињују нас заједничка сећања на тебе, нашег вољеног брата о чему неретко причамо. Био си мамино мезимче, радост нас сестара и старијег брата. Успомене на наше детињство и одрастање су и даље живе. Са уживањем и сетом нарочито памтим мирисе пите кромпируше коју је мама правила свом сину мезимцу макар и усред ноћи. Памтим и кремпите које си волео и сам да правиш, посуте прах шећером, чији су се мириси разлегали по читавој кући, игре кликера у дворишту, твоје обузетости мајсторским пословима, потребом да стално нешто поправљаш, склапаш и расклапаш, спретног руковања гомилом алата. Брзо си одрастао, драги брате и са само 21-ом годином бринуо си о свима нама, а нарочито сазнавши да ћеш ускоро посатити отац. Одneo си са собом само сендвич који сам ти направила. Никада се више ниси вратио. Надам се да те није болело и да ниси био сам.

Аутор: сестра Ђукић Драгана

MEMORIES PRESERVED IN REMEMBRANCE

Dedicated to VUJANCEVIC DRAGAN-BAJO,
who died on May 1st, 1995

My dear BAJA, even though our families are scattered around the world, we are united by shared memories of you, our beloved brother, which we often talk about. You were mama's favorite, the joy of us sisters and our older brother. The memories of our childhood and growing up are still vivid. Fondly and with a pang of heartache, I remember the smell of potato pie that mom made for her favorite son, even in the middle of the night. I also remember the vanilla slices you loved to make yourself, sprinkled with powdered sugar, their aroma filling the whole house, the marble games in the yard, your fascination with repair work, always needing to fix, assemble, and disassemble things, skillfully handling a heap of tools. You grew up quickly, dear brother, and at just 21 years old, you took care of all of us, especially knowing that you would soon become a father. You left with only a sandwich I made for you. You never came back. I hope it didn't hurt and that you weren't alone.

Author: sister Djukic Dragana

КУМОВИ

**Посвећено ГРГИЋ БОГДАНУ – БОБАНУ,
несталом 23. новембра 1991. године**

Пригрлили смо у љубави и поштовању један другог од првог дана нашег друговања, те преко момковања, кумовања и као браћа дељења доброг и лошег. Наше село Садиловац чува засађене успомене на косидбе, на одласке у провод и на прело за шта није било касно ни у пола ноћи. Ништа Бобану није било тешко, као возач радио је до последњег дана, волео је пољопривреду, а машине је сам поправљао и одржавао. У дворишту је имао читав возни парк: црног Мерцедеса „окаша“, мотор сребрно жути, трактор, фергусон..., а оно што је највредније у његовом животу чувао је са пуно љубави и био срећан са својом породицом.

Аутор: кум Мандић Гојко

BEST FRIENDS

**Dedicated to GRGIC BOGDAN – BOBAN,
missing since November 23rd, 1991**

We embraced each other in love and respect from the first day of our friendship, we were young men together, were each other's best man and shared good and bad times like brothers. Our village, Sadilovac, holds planted memories of mowing, outings, and late-night gatherings. Nothing was difficult for Boban, he worked as a driver until the last day, loved agriculture, and repaired and maintained machines himself. In his yard, he had an entire fleet: a black Mercedes, a silver-yellow motorcycle, a tractor, and a Ferguson. What he valued most in life he guarded with love and was happy with his family.

Author: best friend Gojko Mandic

ПИЈЕТА

**Посвећено ДОБРИЋ СЕНИШИ И ПЕТРУ
– сину и свекру – заједно погинулим
4. августа 1995. године**

Никада нисам мерила своју чежњу за тобом неким временским аршином, јер љубав мајке када жуди за својим чедом исцрпљује временске оквире, сунчеве системе и сваки облик премеравања. Постоје тренуци који у себи носе читаве еоне раздвојености, али у мом сећању и у мојој љубави према теби, сине, нема раздаљина, само се у забору отвара понор. Истина, држала сам твоје руке, сине, кратко, али у мамином си срцу заувек.

Никад се нисмо и никад се нећемо растати. Јер, сећање на тебе је сувише живо у мени и одвећ преслатко, слађе од меда. Ти и даље имаш моћ да на моје препуцло срце ставиш мелем и своју мајку реанимираш. Ти си моја највећа бол, али и мој лек, ти си слаткоћа, ти си мед. У љубави која се са тобом родила добила сам снагу да премостим страхове за које раније нисам знала да постоје, пронашла снагу коју црпим из твоје невиности и морала сам постати јача од смрти да би ти у мени живео.

А ти си се, пчелице, сам, без своје кошнице, виноу пут сунца. Ти си зенит у сумраку нашем, а твоја младост нам је подарила снове. Замишљам да тамо негде, са својим вољеним деком, у мудрости коју си прерано почео да спознајеш, градиш савршено прецизне хексагоне ћелије саћа којима успеваш да саставиш небо и земљу, тако да између нас нема празног простора и готово да могу поново да те до-такнем.

Аутор: мајка и снаха Добрић Невенка

PIETA

**Dedicated to DOBRIC SINISA AND PETAR
– son and father-in-law – who got
killed together on 4 August 1995**

I never measured my longing for you by some time-like measure, because mother's love when she yearns for her child exhausts the frames of time, the solar systems and any other form of measurement. There are moments carrying in them the entire eons of separation, but in my memory and in my love for you, my son, there are no distances, only an abyss is created in oblivion. True, I held your arms, my son, for short, but you are in your mom's heart forever. We never have and we never will part. Memory of you is too alive inside me and too sweet, sweeter than honey. You still have the power to heal my broken heart and reanimate your mother. You are my greatest pain, but also my cure, you are sweetness, you are honey.

With love that was born with you I gained strength to overcome fears I never knew existed, I gained strength from your innocence and I had to become stronger than death so you can live inside me. And you, my little bee, together with you grandpa, but without the hive, flew towards the sun. You are the zenith in our twilight, and your youth has gifted us dreams. I imagine how somewhere there, with your beloved grandpa, in wisdom that you early began to know, build perfectly precise honeycomb hexagons with which you successfully bring together heaven and earth so that no empty space exists between us and I can almost touch you again.

Author: mother and daughter-in-law Dobric Nevenka

НА ПРАЗНИК, ВЕЛИКУ ГОСПОЈИНУ

Посвећено ДУЛИЋ ЈАГОДИ, рођ. КУКИЋ,
несталог 10. децембра 1991. године

Требало би да постоји „Трактат о безусловној љубави” који за узор има твоје умеће да нас све окупиш, угостиш, приређујеш радосне тренутке, угађаш, учиш свему, несебично волиш. Никада нећу заборавити како смо као пилићи, нас шест твојих унучица, весело трчкарале и у стопу те пратиле нестрпљиво ишчекујући сласну бундевару. И сада могу да осетим мирис хлеба који си пекла у дворишној пећи на листу свежег купуса. Водила си нас, бако, у шљивик да купимо шљиве, показала нам како изгледају мушмуле, јер нисмо знали ни шта су, ни како се једу, а одлазак у дивље јагоде, била је посебна и слатка авантура. Обожавали смо твоју кућу подашчану дрвеним подом испод кога се налазио, за нас децу, мистериозни подрум у коме си чувала сијасет интересантних ствари. Кревети су били дрвени, са пернатим гуњама (јорганима) које си сама правила од гушчијег перја којима, када се покријеш, просто утонеш у блажени сан и не мрдаш се до јутра. Много ми недостаје топлина плетених чарапа, рукавица и прслука, све твојих руку дело. Веш си ручно прала сапуном који си сама правила и све је било тако уредно, чисто, меко и на своме месту. Посебан дан за све нас био је празник Велика Госпојина када је и слава села, 28. август. Овај празник је успомена на тебе када си нас дочекивала великог срца и раширених руку.

Аутор: унука Рајковић Бранка рођ. Бањанац

ON THE DORMITION OF THE MOTHER OF GOD (Serbian – Velika Gospojina)

Dedicated to DULIC JAGODA, born KUKIC,
missing since December 10th, 1991

There should be a „Treatise on Unconditional Love” inspired by your ability to gather us all, host us, create joyful moments, indulge us, teach us everything, and love selflessly. I will never forget how we, your six granddaughters, happily followed you, eagerly awaiting your delicious pumpkin pie. I still remember the smell of the bread you baked in the yard oven on a fresh cabbage leaf. You took us to pick plums, showed us medlars for the first time, and led us on sweet adventures picking wild strawberries. We loved your wooden-floored house with the mysterious cellar full of interesting things. Your wooden beds with feather quilts made by your hands were pure bliss – you could just nestle in the soft warmth and not move until morning. I miss the warmth of your knitted socks, gloves, and vests, all your handiwork. You washed clothes by hand with soap you made yourself, everything was neat, clean, soft, and in its place. A special day for all of us was the Dormition of the Mother of God, also the village's patron saint day on August 28th. This holiday is a memory of you, welcoming us with an open heart and wide arms.

Author: granddaughter Rajkovic Branka, born Banjanac

БИЛА СИ МОЈА СНАГА, СВЕТЛОСТ, ЗВЕЗДА ВОДИЉА

**Посвећено ЂУКИЋ ДАРИ,
несталог 02. маја 1995. године**

Било би ми лакше када бих знао истину о твом нестанку, колико год да је сурова. Не могу да замислим да је неко могао да ти науди, не само зато што си моја мајка, крхке грађе и блаженог лика, већ уопште, да науди жени која је остала сама код куће. Не знате ви моју Дару, снажну и тврдоглаво упорну. Преживела је она разне недаће. Чак јој ни удар воза није могао ништа. Пробудила се из коме питањем „Где је мој син”, опоравила се и поново проходила.

Живели смо једно за друго, мила моја мајко. Била си моја снага, светлост, моја звезда водиља. Имали смо незаборавне тренутке. Будила си ме мирисом кафе коју смо обожавали, волели смо обоје наше разговоре, шале. Уз кафу, увек си палила цигарету коју си само пућкала, а ја сам уживао у свему што је везано за тебе. Пре свега у твом друштву, твојој храни, коју си ми радо спремала, најбољим „масницама” – штрудлама са маком и орасима. Мислио сам да нас више ништа не може раздвојити. Била си омиљена у нашем крају, за свакога си имала лепу реч, увек си била спремна да помогнеш, да се договориш, а оно што обећаш, то је био закон, а образ светиња.

Аутор: син Ђукић Владимир

YOU WERE MY STRENGTH, MY LIGHT, MY GUIDING STAR

**Dedicated to DJUKIC DARA,
missing since May 2nd, 1995**

It would be easier if I knew the truth about your disappearance, no matter how harsh. I can't imagine someone harming you, not just because you are my mother, fragile and serene, but because I can't imagine anyone harming an unprotected woman, alone at her home. You don't know my Dara, she was strong and persistently stubborn. She even survived a train hitting her. She woke from a coma asking „Where is my son?” and recovered.

We lived for each other, my dear mother. You were my strength, my light, my guiding star. We had unforgettable moments together. You would wake me with the smell of coffee we both loved, and we enjoyed our conversations and jokes. You always lit a cigarette while having coffee, which you just puffed, and I enjoyed everything about you, especially your company and the food you gladly prepared for me, like the best „masnice” – strudels with poppy seeds and walnuts. I thought nothing could separate us. You were beloved in our neighborhood, always had a kind word for everyone, ready to help, to talk things through, and your promises were law, your honor sacred.

Author: son Djukic Vladimir

ЉУБИМ ТЕ ПЕСМАМА

Посвећено КОЈИЋ КОСТИ
несталом 1. маја 1995. године

Лепота је у једноставности, а у једноставности је лепота. Наша кућица, трем, почетак дана, јутарња кафица, чашица разговора. Добро, да додам ту и једне вртоглаве брке, шармерски осмех и баш овакав поглед. Ништа више на слици није тако обично, ово је идила, ово је врхунац наше љубави, ово је наше златно јутро.

Препустила сам се љубави, а она ме је ранила, ра-
запела, оклесала. Попримила сам облик празне сто-
лице која чека да се вратиш на наш јутарњи ритуал,
столице које си тако вешто правио. Али, иако сам
спознала бол превелике нежности, иако ме је баш
ово идилично поимање љубави ранило као срну,
крварим драге воље и радосно јер сам са тобом спо-
знала љубав, јер је вредело тебе упознати и са тобом
живот створити. А када се угрејете на огњу љубави,
оваква јутра постају траг у бесконачности.

И тако, моја јутра и данас почињу са тобом, кувам
кафицу за двоје, препричавам ти своје снове, нежно
ти упућујем љубавне речи. Током дана летим на
крилима твоје љубави, а онда усним са молитвом за
тебе и слављеничком песмом на уснама. Ма колико
болело, све бих опет са тобом испочетка! Променила
бих, ето, само то да си дуже са нама и физички при-
сутан.

Аутор: супруга Којић Душанка

I KISS YOU WITH MY SONGS

Dedicated to KOJIC KOSTA,
who went missing on 1 May 1995

Beauty is in simplicity, and in simplicity there is
beauty. Our little house, porch, beginning of the day,
morning coffee, conversation. Ok, I should add here a
pair of moustache, charmer's smile and the look just
like this. Nothing on this picture is that ordinary
anymore, this is idyll, this is the peak of our love, this
is our golden morning.

I let myself to love, and it hurt me, it crucified me, it
carved me into stone. I became an empty chair which
is waiting for your return to our morning ritual. Chairs,
which you so skilfully made. But although I learned
pain of too much tenderness, and although my idyllic
idea of love hurt me like a doe, I bleed gladly and
joyously because I learned love with you, because it
was worth meeting you and living life with you. And
once you get warm from the heat of love, such morn-
ings become a trail in an eternity.

And so, my mornings still today begin with you, I
prepare coffee for two, I tell you about my dreams,
I gently tell you that I love you. In the course of the
day I fly on the wings of your love and then I fall to
sleep with a prayer for you and a celebratory song on
my lips. As much as it hurts, I would do it all over again
with you! The only thing I would change is to have you
with us longer and physically present.

Author: wife Kojic Dusanka

РОМАНТИЧАН ПЛЕС

Посвећено КРЕКИЋ УРОШУ,
несталом 05. августа 1995. године

Био си мој животни ослонац, моје све. Твоју бурму и дан данас доживљавам попут чаробног зрачења дугиних боја, а сећање на „Црвену Луку” у Бенковцу царством опојног тереперења наших љубавних погледа уз романтичан плес. Код тебе је све било кристално јасно: лети је недеља била неприкосновен дан за играње балота, а зими за одлазак у лов. Једноставно, знао си да подариш своју искрену љубав првенствено мени и нашој деци, родбини, пријатељима. Морам ти признати да сам се потпуно изгубила и нисам умела да се снађем када си нестао. Питала сам се како ћу даље да живим без тебе. Сада, уз помоћ и подршку наше четворо унучади и лепих мисли о теби успевам..... некако.

Аутор: супруга Крекић Русмила – Ружа

A ROMANTIC DANCE

Dedicated to KREKIC UROS,
missing since August 5th, 1995

You were my pillar in life, my everything. I still see your wedding ring as a magical glow of rainbow colors, and the memory of „Crvena Luka” in Benkovac as the kingdom of our love-struck glances during a romantic dance. With you, everything was crystal clear: Sundays in the summer were always set aside for playing bocce, and winters for going hunting. You knew how to give your sincere love first of all to me and our children, relatives, and friends. I must admit that I was completely lost and didn't know how to cope when you disappeared. I wondered how I would live without you. Now, with the help and support of our four grandchildren and beautiful thoughts of you, I somehow manage.

Author: wife Ruza Krekic

НЕСТАЛА ПОРОДИЦА

**Посвећено ПОРОДИЦИ НОВКОВИЋ,
погинулој 07. августа 1995. године**

Диван је био наш породични кордунашки живот у селу Дуњак поред реке Глине. Атмосфера као са разгледнице. Уз општи жамор и са уживањем помажући баби, деди и ујаку, обављамо пољопривредне радове, намирујемо краве, свиње, коње. Сви дишемо као једно уз хук речице чија снага окреће точак наше воденице, воденице која нас је отхранила. Сеоска идила које више нема. Нема више ни уживања у заједничкој вожњи ујаковом „Ладом“. Остала је само празна слика разгледнице са које недостају чеворо мојих најмилијих: баба, деда, ујак, ујна и њихово још нерођено дете. Сви ми недостају. Остало је само да их се сећамо моја сестра Милена и ја.

Аутор: унук Бјеливук Милош

A MISSING FAMILY

**Dedicated to the NOVKOVIC FAMILY,
killed on August 7th, 1995**

Our family life in Kordun, in the village of Dunjak by the Glina River, was wonderful. The atmosphere was like something out of a postcard. Amid the general chatter and with great pleasure, we would help our grandmother, grandfather, and uncle with the farm work, and with feeding the cows, pigs, and horses. We all breathed as one with the sound of the stream, whose power turned the wheel of our mill, the mill that sustained us. A perfect countryside picture that no longer exists. There is no more enjoyment in the shared rides in my uncle's Lada. What remains is an empty image of a postcard missing four of my dearest ones: grandmother, grandfather, uncle, aunt, and their unborn child. I miss them all. All that remains is for my sister Milena and me to remember them.

Author: grandson Milos Bjelivuk

БИРА

Посвећено САМАРЦИЈА ДАНИЦИ И
ТЕОДОРУ несталим 7. августа 1995. године

Неизвесност пролази кроз мене и тутњи као воз који смо поздрављали сви заједно. Мекани укус колача моје мајке, који миришу на љубав и безбрижност, не дозвољава да се моја нада заглави. Као нога на прузи, прузи коју никад нисам прешла. Још увек стојим ту где сам помешала укус колача, трагања и борбе. Воз вози и увек пролази кроз и поред мене. Поздрављам све путнике виорећи татином капом железничара као заставом и објављујем примирје међу помешаним укусима и у мени детиње пламти живот као огањ који траје.

Још увек стојим на месту где ћу стајати. Још увек у себи негујем наду. Па онда опет кроз мене протутње страх и немир. Када имате родитеље какве сам ја имала, онда вам једина жеља буде да их мазите, пазите, да им угађате док старе, и да им узвраћате сву љубав и нежност које сте добили, а ја сам их добила много. Никако нисам желела да ми се догоди оно што ми се догодило, да будем сурово спречена у тој намери да их размазим, да им удовољавам, да их пазим. Нико не заслужује такав крај. Шаљем поруку из свог срца, исконском добротој и снагом дечије љубави, свирам на све трубе – да се никада никоме овако нешто не догоди! А онда ме само једна мисао умири – невиним жртвама припада вечни мир.

Аутор: ћерка Бодирога Нада

CIRA

Dedicated to SAMARDZIJA DANICA
AND TEODOR, who went missing
on August 7th, 1995

Uncertainty pervades me and rumbles like the train that we were greeting together. The soft taste of my mother's cakes that smell of love and absence of worry doesn't allow my hope to get trapped. Like a leg on the railway, railway that I never crossed. I still stand there where I mixed the taste of the cakes, the search and the struggle. The train passes and it always passes through and by me. I greet all the passengers by waving dad's railway man's cap like a flag and announce a ceasefire among the mixed tastes while life glows child-like inside me like a lasting fire.

I am still standing at the spot where I will be standing. I still nurture hope inside me. And then again fear and restlessness rumble through me. When you have parents like mine were, then your only desire is to cuddle them, take care of them, do things for them as they grow older, give all your love and tenderness in return, and I got plenty of both. I never wanted to happen what happened to me, to be brutally prevented in my intent to spoil them, to satisfy them, to care for them. Nobody deserves such an end. I am sending a message from my heart, with primal goodness and with strength of a child's love, I am trumpeting from all trumpets – let something like this never happen to anyone! And then one thought alone soothes me – to innocent victims eternal peace belongs.

Author: daughter Bodiroga Nada

КОЛЕКЦИОНАР

Посвећено СТОЈИЋ ДРАГОМИРУ,
несталом 20. октобра 1991. године

Од малена сам те посматрала и увиђала како свим својим бићем илуструјеш заљубљеника у стрипове, са искреном страшћу и помало детиње попуњаваш колекцију о „Загору”. Гледала сам како се у теби развијају различита интересовања и потребе којима се оплемењује и богати у раскоши твоја душа. А твоја је душа била широка, племенита, славонска. Мислила сам дуго да нећеш одолети привлачности дувана и да ћеш постати страствени пушач, с обзиром на то да је твоја колекција кутија најразноврснијих цигарета нарасла до критичне границе смештајних капацитета.

Аутор: сестра Бундало Ката и брат Стојић Милан

THE COLLECTOR

Dedicated to DRAGOMIR STOJIC,
missing since October 20th, 1991

I watched you from a young age, over the years realizing that you embodied a true comic book enthusiast, filling your „Zagor” collection with sincere passion and a bit of childlike wonder. I watched as different interests and needs developed within you, enriching and growing the abundance of your soul. And your soul was vast, noble, Slavonian. For a long time, I thought you wouldn't be able to resist the allure of tobacco and that you would become a passionate smoker, given that your collection of cigarette boxes had grown to the critical limit of storage capacity.

Author: sister Bundalo Kata and brother Stojic Milan

ЗА СВЕ СТВОРЕНА

Посвећено ТУРАЈЛИЋ МАРИЈИ – МАРИЦИ,
рођеној КУКАВИЦА,
несталој 05. августа 1995. године

Такву баку каква си ти нико сем мене није имао. Иако је у то време име Марија било најзаступљеније у нашем Банијском крају, ипак си била јединствена међу свим Маријама, посебна и препознатљива као Марица.

Сви су препричавали твој подвиг, тако ситне жене, од младости обучене у црно, која је успела да много пре свих осталих направи дрвену банијску кућу сојеничког типа са каменим стубовима, кућу без ексера са три просторије где смо сви заједно живели, у равници уз реку Саву од које је делио само насип.

Одувек сам био поносан на тебе гледајући како марљиво и с пуно љубави радиш по башти која је више сличила изложбеном простору са беспрекорно исцртаним редовима и исликаним лејама најразличитијег поврћа. Најлепши експонати на тој изложби биле су зелене салате које су само код тебе у изобиљу успевале током читаве године.

А да вам кажем још нешто о мојој баки Марици: у кући је искреирала посебну причу од лепоте и прецизности, такорећи, држала је све конце у својим рукама, а посебно када седне за натру (разбој) да од безброј нити конопље тка најлепша платна.

Не брини бако, изаткана су на свим животним пољима и у најлепшим бојама сећања на тебе као мајку, баку, прабаку и чукунбаку.

Аутор: унук Турајлић Никола

MADE FOR ANYTHING

Dedicated to MARIJA – MARICA TURAJLIC,
born KUKAVICA,
missing since August 5th, 1995

No one had a grandmother like you. Although the name Marija was the most common in our Banija region at that time, you were unique among all the Marijas, special and recognizable as Marica.

Everyone talked about your accomplishment, being such a petite woman, in mourning clothes since your youth, who managed to build a wooden Banija-style stilt house with stone pillars long before anyone else. This was a house without nails, with three rooms where we all lived together, on the plain by the Sava River, separated from it only by a levee.

I was always proud of you, watching how diligently and lovingly you worked in the garden, which resembled more of an exhibition space with impeccably drawn rows and beautifully arranged beds of various vegetables. The most beautiful exhibits in that garden were the green lettuces, which only you managed to grow in abundance throughout the year.

And let me tell you something else about my grandmother Marica: in the house, she created a special story of beauty and precision, so to speak, she held all the strings in her hands, especially when she would sit at the loom to weave the most beautiful fabrics from countless hemp threads.

Don't worry, Grandma, the memories of you as a mother, grandmother, great-grandmother, and great-great-grandmother are woven into all aspects of life in the most beautiful colors.

Author: grandson Nikola Turajlic

ДОДИР

**Посвећено браћи ХИНИЋ, ГОЈКУ несталом
16. октобра 1991. године и БОГДАНУ
погинулом 5. августа 1995. године**

Присутна сам и ја на овој композицији, иако вам се на први поглед чини да нисам. Супруга и снаха, чувам успомене, одржавам породицу, усмеравам децу на прави пут, не допуштам нитима да се раскину. У мојим мислима су и даље руке згрчене у болу, нади и вапају за додиром вољених синова. Руке моје покојне свекрве, мајке Богдана и Гојка, чезнуле су да још једном дотакну снажне и топле дланове своје деце. Можда некад...негде...опет.

Ту, између генерација, између улога, мајка, супруга и снаха, увек у сенци, али снажно и стамено као светионик, трудим се да обасјам све оне које волим. Смишљавам начин да премостим вртлог неизвесности, чекања и болног страдања вољених.

На тренутак зажмурих, један...два...три... слика породичне идиле је пред очима, два брата у полету, заносу, пуни живота, весело јуре за лоптом, деца се раздрагано играју, а ја, лака попут птице проматрам и осећам смисао живота. И ето, само у том тренутку можете ухватити благи, загонетни осмех на мом лицу.

Аутор: супруга и снаха Хинић Бранка

TOUCH

**Dedicated to the brothers HINIC, GOJKO,
who went missing in October 1991,
and BOGDAN, who got killed in August 1991**

I am also present in this composition, although at the first glance you might think I am not. Wife and daughter-in-law, I safeguard memories, maintain the family, guide the children to the right path, I don't let the threads to fall apart. In my thoughts the hands are still shrivelled in pain, hope and cry for a touch by beloved sons. Hands of my late mother-in-law, the mother of Bogdan and Gojko, longed to once more touch the strong and warm palms of her children. Perhaps once.... somewhere.... again.

There, between generations, between roles, mother, wife, daughter-in-law, always in the shadows, but firmly and stoically like a light-house, I try to shed light on all those I love. I think of ways to overcome the whirlpool of uncertainty, waiting and painful perishing of the loved ones.

For a moment I close my eyes, one.... two.... three... picture of a family idyll appears before me, two brothers with zest, passion, full of life, happily running after a ball, children joyfully playing, and I, light like a bird, I watch them and sense the meaning of life. And there it is, in that moment alone can you glimpse a mild, enigmatic smile on my face.

Author: wife and daughter-in-law Hinic Branka

КАДА АВГУСТ НЕ БИ ПОСТОЈАО

Посвећено СЛАВУЉ ЂУРИ
несталом 21. августа 1998. године

Порасли из истог корена, кроз животе нам је текла младост, цео свет нам је био под ногама. Нас два брата, два пута, два „хавера љута”. У својој јачини и моћи пред нама се отварао живот, улазили смо у пубертет, а ти си мени био једини узор. Мајстор конверзацијског жанра, филозоф у души, срца природно наштимованог на љубав, прецизно си хватао све фреквенције лепоте и знања. Пливао си шмекерски на том таласу живота.

Давно то беше, у земљи која не постоји више, рат је порушио све оно што је мој брат могао да створи. Корачам нестабилно одкад си нестао, осиромашен за све оно што смо могли проживети заједно, а трајно и неповратно обогаћен лепотом твога духа.

Чујем твој глас на свакој радио станици, у свакој песми којој је љубав одредница, сетном звуку гитаре... Чујем свакодневно твоје изговорене речи у нашем последњем телефонском разговору на Преображење: „Немој да бринеш, брате!”

Видим те свуда, у свакој прочитаној књизи, у бради свога сина, освету знања, видим те у свему што долази, брате мој.

Аутор: брат Славуљ Перо

IF AUGUST DID NOT EXIST

Dedicated to SLAVULJ DJURO,
who went missing on 21 August 1998

Grown from the same roots, youth ran through our lives, the whole world was under our feet. We, the two brothers, two paths, two „feisty comrades”. In all its power and strength life was opening itself before us, we were entering adolescence, and you were my single role model. A master of conversation, a philosopher in soul, with a heart naturally tuned for love, you precisely caught all frequencies of beauty and knowledge. You swam the wave of life in a grand style.

It was long ago, in a country that is no more, the war ripped everything my brother could create. I walk wobbly since you disappeared, made poorer of all those things we could do together, but permanently enriched by beauty of your spirit.

I hear your voice on every radio frequency, in every song that sings of love, in a sad sound of a guitar.... I hear every day the last words you said during our telephone conversation on the Transformation Day: „Don't worry, brother!”

I see you everywhere, in every book I read, in my son's beard, in the dawn of the day, I see you in everything coming my way, my brother.

Author: brother Slavulj Pero

ЧЕКАЈ МЕ ЈА ЋУ СИГУРНО ДОЋИ

Посвећено ИВАНУ МАЈСТОРОВИЋУ,
ученику III разреда гимназије
„Иво Лола Рибар”,
несталом 19. августа 1999. године

Разлог због кога и даље дишем је да кроз свој дах теби живот удахнем свакога дана. Понекад ми се чини да немам довољно ваздуха, да тонем, да нестајем, али онда угледам твој лепо, вољени лик пред очима и брзо испливам на површину. Мајчина љубав стварно не познаје границе, исцрљује интелектуално поимање живота, смисла, реалности и далеко га превазилази. Никада нисам могла да замислим да је могуће да моје срце може куцати без твог, али кроз своју љубав према теби сине, открила сам у себи несагледиве дубине, огромна просторства а ти представљаш епицентар моје душе. И зато пливам, пливам твојим стилем, не дам да таласи живота однесу моје најдрагоценије. Моје очи гледају само да би у њима твој живот могао да се огледа, твој осмех, шарм, лепота, енергија, љубав према животу и људима.

Можда неће сви разумети, али мајка зна какав је то коперникански обрт био када си одједном заволео да једеш пасуљ. Чувам сваку твоју тајну, волим гитару, волим Врањанку, волим браон стафорда, и даље успевам да се радујем јер се свака радост за мене именом твојим зове.

Осећам, сине, да си вешто пливајући сигурно испливао, изронио, и знам да твоје вицкасте шале сада праве још гласнији одјек у читавом универзуму, а тај, мој омиљени звук, директно допире до мог срца и даје му такт и откуцај.

Аутор: мајка Драгана Мајсторовић

WAIT FOR ME, I'LL BE SURE TO COME

Dedicated to IVAN MAJSTOROVIC,
a third-year student of the Ivo Lola Ribar
Gymnasium, missing since 19 August 1999

The reason I'm still breathing is to everyday use my breath to breathe life into you. Sometimes it seems that there is not enough air, that I'm sinking, fading away... but then I see your beloved visage before my eyes, and, in an instant, I am back to the surface.

A mother's love truly knows no bounds. It surpasses a rational understanding of life, its purpose and reality. I never thought that my heart could beat without yours, but through my love for you, my son, I was able to find endless vastness and depth in my own soul – the soul of which you are the epicentre. And so I swim, like you used to do. I will not allow the waves of my life to carry away that which is most precious to me. My eyes see, only so that your life can be reflected in them. Your life, your smile, your charm, your beauty, your energy, your joie de vivre and your love of people.

I'm sure not everybody would understand, but your mother understands just how much of a Copernican revolution it was when you suddenly learnt to enjoy eating beans. I keep all of your secrets, I love the guitar, I love the Vranjanka, I love the brown Staffy. I am still able to feel joy, because in my mind any joy bears your name.

I can feel it, my son. I know that, being an expert swimmer, you were able to get across, to dive out, and that the laughter caused by your jokes now echoes powerfully across the universe. It reaches me, this sweetest sound, and lends its rhythm and its beat to my heart.

Author: Dragana Majstorovic, Ivan's mother

ЧАС ЈОШ УВЕК ТРАЈЕ

Посвећено МИЛЕНКОВИЋ СВЕТОМИРУ
несталом 02. августа 1999. године

Лекције које си оставио за собом су оне највредније. Уче нас поштењу, доброти и љубави, управо оним идеалима који су красили твој живот и којима си бојио све што си радио и све људе који су чинили твој бајковити свет. Тај свет је испричан у многим књигама са којима си радо, посвећено и са уживањем проводио слободне тренутке. Твоја визија и лекције су данас моја крила, покретач и снага да стварам своју, и братски сачувам и поделим са светом причу твог живота.

Твоји ђаци су, као и сви ми, нетремице гледали у тебе и упијали знања која си несебично делио и приче које су их училе правим вредностима у животу. Брига, пожртвованост и љубав које си родитељима пружао, чинили су те човеком вредним сваког поштовања и дивљења.

Успомене на разне животне изазове пред којима смо се нашли и проживели момачке дане прате ме и данас. Не могу заборавити ни заједничка лета која смо проводили у кампу, када си својим доласком код нас у Словенију доносио ватромет боја, радости и весеља. Сада са сетом гледам на тај час којем још увек није одзвонио крај. У мом срцу и у мојој души, наш братски час ће трајати заувек.

Аутор: Будимир Миленковић, брат

THE CLASS IS STILL IN SESSION

Dedicated to SVETOMIR MILENKOVIC
missing since August 2th, 1999

You left us with the most important lessons, teaching us about honesty, kindness, and love – the ideals you lived by. Through them, you brought colour to everything you did and into the lives of all the people who made up your fairy-tale world. This world is outlined in the numerous books to which you would devote so much love and devotion, and from which you used to draw immeasurable pleasure in your precious free time. Your vision and your teachings still serve as my wings, propelling me onwards and giving me the strength I need to keep writing my own life's story, as well as to keep yours from oblivion, brother, and share it with the world.

Your students used to fix their eyes on you, much like the rest of us, and soak in the knowledge you so selflessly shared, or the stories you told in order to teach them about life's true values. You were also greatly respected and admired for the care, devotion, and love you showed our parents.

Memories of all the life's challenges we faced, and of our teenage years stick with me to this day. There is no way I could forget the summers we spent together in the camp, or the firework of colour, joy, and happiness that would be set off whenever you came to visit us in Slovenia. Now I longingly look back on these scenes still playing out before my eyes. In my heart and in my soul, the time of our brotherly love will never end.

Author: Budimir Milenkovic, brother

ДАНИ СРЕЋЕ

Посвећено ПЕТКОВИЋ
ЖИВКУ И ДЕСАНКИ
несталим 19. јуна 1999. године

Моји родитељи су волели да је породица на окупу. Њих двоје, увек весели, насмејани, често су седели на клупи, испод вишње коју је отац посадио, а око њих унућићи. У мени још увек живи та слика и жеља да се ти дани врате. Неописива туга је обојила моје срце откад их нема. Велика празнина и недостатак, непотпуна ја без њих. Осећала сам се као у оној драми „Чекајући Годоа“ када су главни ликови чekali да се нешто појави али то никако да дође...

Оно што сигурно никада неће нестати су лепе успомене на њих, њихову доброту, нежност, позитивност и храброст. Све оно што су и код нас усадили. Није постојало ништа што тата својим вредним рукама није умео да поправи. Увек стрпљиво, са доста труда и преданости. Још увек радо призивам слику маминог врта и опојни мирис ружа док она на столици седи и везе гоблене. Каква је то идила била.

У мени живе њихова љубав, разумевање, снага, доброта и истрајност. То је оно што породицу повезује и чини да смо сви поново на окупу.

Аутор: Јагода Уламовић, ћерка

DAYS OF JOY

Dedicated to ZIVKO AND
DESANKA PETKOVIC
who went missing since June 19th, 1999

My parents liked having the family together. The two of them were always smiling and in high spirits, and they would often sit on the bench beneath the sour cherry tree my father had planted, surrounded by grandchildren. This image is still so vivid in my mind – how I long for those days to return! Ever since they disappeared, my heart has grown dark with an indescribable sadness. An enormous emptiness and a yearning; I am incomplete without them. I used to feel as if I were a character in „Waiting for Godot”: waiting in vain for something to appear...

However, I know that the beautiful memories of them and the things they gave us, their kindness, gentleness, positivity, and courage, will never go away. There was nothing my dad couldn't repair. Whenever his hands were busy fixing something, he would become an image of patience, devotion, and immersion. I also love to recall the image of my mom's garden and the intoxicating smell of roses which lingered about her as she sat in a chair and did embroidery. What an idyll!

Their love, understanding, strength, kindness, and perseverance live on in me. These qualities bind us and make me feel as if the family were together again.

Author: Jagoda Ulamovic, daughter

ГОЛУБАРНИК

Посвећено АРИТОНОВИЋ МИОДРАГУ
несталом 05. априла 1999. године

Твоја воља за животом пркосила је сваком страху. Дивила сам се снази твог духа бескрајно. Нас шесторо деце били смо читав тим корисних, добро утренираних играча, вредних и пожртвованих на сваком терену, пружали подршку и бодрили једни друге. А ти, ти си одувек био враголаст. Сећам се твог задиркивања док смо били деца, и како успомене навиру, поново успеваш да ми измамиш осмех на лице.

Покушавам да схватим шта се догодило, не могу да поверујем да човек тако нестане, попут прашине коју ветар одува. Двадесет и четири године су прошле, али нада да ћу те пронаћи још увек ме не напушта.

Твоје детињасто срце било је увек пуно љубави, а твојом нежношћу смо се сви умивали. Волео си теоваже са религијским мотивима, сад и мој син са поносом носи једну од њих. Вредан, добар и дружељубив, увек си био одмерен и одговоран према свему што си радио. Гледам твоје слике и памтим те по голубовима које си са оцем чувао. Браћа су наставила твојим путем, један у Нишу, други у Паризу, јер бринући о голубовима, верно и дуговечно чувају успомену и вечну љубав за тебе.

Ти си и сам, попут голубова, симбол мира, опроста и љубави. Можда једино тако и могу да схватим твој нестанак. Птици са таквим распоном крила није место у кавезу.

Аутор: Верица Ђокић, сестра

DOVECOTE

Dedicated to MIODRAG ARITONOVIC
missing since April 5th, 1999

Your lust for life was greater than any fear, and I endlessly admired the strength of your spirit. As children, the six of us were a team of useful, well-trained players, giving it all we had on any field, supporting and encouraging each other. And you, you were always the mischievous one. I remember how you used to tease me when we were kids and, as the memories come streaming in, you make me smile yet again.

I am trying to understand what happened, and I still find it hard to believe that a man can just disappear like that, like dust in the wind. It's been twenty-four years, but I am still clinging to the hope of finding you.

Your childlike heart was always filled with love, and you showered us all with your kindness. You liked tattoos of religious symbols, and my son now proudly has one. Hardworking, kind and sociable, you were always measured and responsible. I look at the photos I have of you, and I remember the pigeons you used to keep with our father. Your brothers have followed in your footsteps, one of them in Nis, the other in Paris, faithfully keeping your memory alive by fancying pigeons.

Much like a dove, you yourself are a symbol of peace, forgiveness and love. This might be the only way I could actually come to terms with your disappearance. A cage is no place for a bird of your wingspan.

Author: Verica Djokic, sister

ИЗГУБЉЕНИ ГРАД

Посвећено ШУРДИЋ ДРАГАНУ
несталом 18. августа 1999. године

Ујак Драган је био посебан лик, шармер, имао је цео свет под ногама. Слушали смо плоче и разговарали о животним изазовима – то су величанствени тренуци који су ме чинили срећном. У тим разговорима сам откривала нове димензије, нове светове, јер човек са толико интересовања и жара према животу има много тога да каже. Док осликавам наше заједничко време, кроз мисли ми струји његов сликарски таленат и питам се сада: Како би он својим уметничким надахнућем дочарао најлепше тренутке које смо проживели?

Такву уметничку душу красио је светоназор једног поносног, достојанственог и принципијелног човека. Зато мој ујак није желео да напушта свој лепо дом и винограде. Корачао је поносно земљом наших предака која је рађала најбоље грозђе од кога се стварало најдивније вино. Такав живот је живео да није имао због чега и од кога да бежи.

Сазнање да је нестао био је велики шок за све који су га познавали. Тетке и мајка су дуго чекале вести о њему али, нажалост, са собом су однеле сву тугу, патњу и неизвесност.

Ипак, неко тако богате личности и достојанственог живота не може заувек да нестане. Остао је присутан у срцима свих нас којима је био узор. Кроз нас његов живот тече као оно најслађе вино. И зато га се радо сећам на мотору, у вијатнамки, у старкама које су биле његов заштитни знак. Остаће заувек успомена на њега, његову доброту, племениту душу и један град који је бележио његове кораке.

Аутор: Маја Моравчевић, сестричина

THE LOST CITY

Dedicated to DRAGAN SURDIC
missing since August 18th, 1999

Uncle Dragan was a special guy, a real charmer. The world was his oyster. We used to listen to records and talk about life challenges... and I was so happy in those magnificent moments. Conversations with him opened entire new worlds and dimensions to me, because a man with so many interests and such a burning passion for life had a great deal of things to say. As I sit here, painting the time we spent together, I am reminded of his artistic talents, and I keep wondering: „How would his inspiration depict the magnificent time we spent together?”

His artist's soul was complemented by a worldview of a proud, dignified, and principled man. For this reason, my uncle refused to leave his beautiful home and his vineyards behind. He proudly trod the land of our ancestors which bore the best grapes that would turn into the most exquisite wine. The way he lived his life gave him no reason to run away from anyone.

The news of his disappearance came as an enormous shock to everyone who knew him. My mother and aunts waited for any news of him for a long time, but, unfortunately, they passed away, taking all of their sorrow, sadness, and uncertainty with them.

However, it is impossible to snuff out such a rich personality and erase such a noble life. He still lives in the hearts of people who looked up to him; his life flows through us like the sweetest wine. And so, I recall this image: him riding his motorcycle, dressed in his army jacket, with his trademark All Stars on his feet. The memory of him, his kindness, his beautiful soul, and the city marked by his footsteps will persist for all time.

Author: Maja Moravcevic, niece

ЛОВАЧКА ПРИЧА

Посвећено СТАНКОВИЋ ЗОРАНУ
несталом 09. децембра 2000. године

Зоран је био мој млађи брат, врло скроман момак, одан и потпуно привржен породици. Волео је природу и често је уживао у лову са својим псом који га је верно пратио и упамтио све стазе којима су ходили. Лета је проводио у риболову и пливању на оближњем језеру или рекама покрај нашег села. Најлепша сећања чувам на наше детињство и радо их делим са другима. На наше игре и оно што смо заједно, братски градили и чували као највеће богатство. У све што смо стварали уткали смо пуно љубави, труда, вере у боље сутра и вредности којима су нас родитељи учили. Марљиво смо градили наш дом и сада гледам у те зидове између којих су се рађали најлепши тренуци које смо проживели заједно. Ту су сада слике које ме окружују, ситнице које си за собом оставио и једна нада да ће вечно трајати приче о твојим животним авантурама које су забележене на шумским стазама и речним обалама.

Аутор: Јовица Станковић, брат

THE TALE OF A HUNTER

Dedicated to ZORAN STANKOVIC
missing since December 9th, 2000

Zoran was my younger brother. A very humble fellow, loyal, and utterly devoted to his family. He loved nature and he enjoyed hunting with his faithful hound, who memorised each and every path they trod together. Zoran used to spend his summers fishing and swimming in a nearby lake or in one of the rivers that surrounded our village.

My fondest memories are of our childhood, and I gladly share these with other people. I recall our games and all the things we built and guarded like treasure. Everything we made was imbued with love, hard work, the values our parents had taught us, and the conviction of a brighter future. We built our home with great care, and I now sit and look upon the walls that witnessed all of the wonderful moments we spent together.

In these walls I see images of the past, trinkets you left behind, and the hope that the stories of your adventures etched into the forest paths and riverbanks will last on into eternity.

Author: Jovica Stankovic, brother

ЉУБАВ МАЈКЕ

Посвећено ЈОЧИЋ ДУШАНУ
несталом 18. јуна, 1999. године

Не може се упоредити ниједно друго осећање са мајчинским нежним, брижним, пуним љубави и топлине, коју сам спознала са вама. Прекратко си ми у наручју био али ја још памтим док сте мали били, како смо пољем ходали и како сам носећи те у загрљају мислила о томе да су деца у рукама родитеља најсигурнија.

Израсла су твоја крила, волео си живот, био си племенитог, доброг срца и мислио си да су сви на овом свету правични. Живео си не слутећи да ће прерано неко прекинути тај лет који си тек започео. Прекратко време за наше путовање и горчина која ме прати, која ме ускраћује да поново осетим радост коју носе твоје изговорене речи: „Мајко, ја тебе највише на свету волим”.

Прошло је много времена, слике се нижу у мојој глави... Од тебе имам још пун кофер ситница, успомена које си за собом оставио, боли за два живота, али и мајчинске љубави, која се са тобом родила и која ће трајати заувек. Моја љубав према теби, сине, биће вечна у снази свог постојања док год ме буде.

Аутор: Светлана Јочић, мајка

A MOTHER'S LOVE

Dedicated to DUSAN JOCIC
missing since June 18th, 1999

No emotion can compare to what a mother feels. Having you in my life made me learn just how a heart fills up with gentleness, care, love, and warmth. You were ripped from my arms too soon, but I can still remember when you were little, and we used to walk in the meadows. As I was carrying you, I kept thinking how there is no safer place for a child than a parent's embrace.

As soon as your wings grew in, you developed a thirst for life. Your heart was noble and kind, and you believed that there was honour in everyone on this earth. You lived without ever suspecting that someone would cut short the flight you had just embarked upon. Our journey together was far too brief, and the bitterness that envelops me keeps me from again feeling the joy of the sweetest words you used to say: „Mother, I love you more than anything else in the world”.

So much time has passed, the images stream into my mind... All that is left of you is a suitcase full of trinkets, the memories you left behind, two-lives-worth of hurt, and a mother's love which came into this world along with you but will never die. My love for you, my son, will be eternal and infinitely strong, for as long as I live.

Author: Svetlana Jovic, mother

МАЈСТОРСКА РАДИОНИЦА

Посвећено РИСТИЋ ДАВОРУ
несталом 22. јуна, 1999. године

Давор, мој вољени син, моја душа, понос и највећа патња.

Ауто је био његова друга кућа и вечити изазов. Желео је да направи неко ново чудо од њега. Стално је мајсторисао и предано трагао за деловима како би саставио свој нови изум.

Испред радионице увек алат разбацан свуда... Атмосферу те креативне, мајсторске радионице красиле су Даворове шале, лепота речи и добре намере за све који се на његовом путу затекну. Наше пашче га је свуда пратило и стрпљиво чекало да заврши посао, да се поигра са њим и провоза који круг.

Као добар и посвећен супруг, уживао је гледајући филмове са својом нежном супругом. Живео је испуњено, спознао је праву љубав и био истински вољен. Његов живот у зениту, у пуној снази, био је као најлепше писан сценарио најромантичнијих филмова.

Волела бих да као мајка, могу да режирам, допуним и изменим крај твог овоземаљског филма. У мом сценарију, ти слободан, безбрижан какав си био, возиш неким лепим путевима и уживаш у чарима новооткривених димензија. Твој ручни сат је за мене остао као завештање да нам заједничко проведено време нико не може одузети и да је наша љубав вечна. Љубав мајке не познаје оквире времена и простора, већ их надилази. Сигурна сам да то знаш.

Воли те мама.

Аутор: Гордана Ристић, мајка

A GEARHEAD'S WORKSHOP

Dedicated to DAVOR RISTIC
missing since June 22th, 1999

Davor, my beloved son; my soul, my pride, and my greatest suffering.

His car was his second home and his perennial challenge. He wanted to turn it into a new World Wonder. Ceaselessly tinkering about it, he was always on the lookout for parts that could be incorporated into his newest invention.

Tools were constantly strewn about in front of his workshop... and the atmosphere within this gearhead's lair was defined by Davor's jokes, kind words and the purest intentions he harboured towards anyone he would come across. Our mutt was constantly by his side, patiently waiting for him to finish his work so that they might play or go for a joyride.

As a kind and devoted husband, he enjoyed watching films with his gentle wife. He lived a full life, having come to know what true love feels like. At its zenith and its prime, his life seemed to be taken straight from the best screenplay of the most romantic film.

As your mother, I would love to be able to direct, edit and extend the ending of your earthly film. In my screenplay, you are as free and untroubled as you used to be, driving down scenic roads and enjoying the beauty of newly discovered dimensions. To me, your watch is like collateral, letting me know that no one can rob us of the time we spent together and that our love is eternal. A mother's love doesn't recognise the limits of space and time, it disregards them. I am sure you know this.

Your mummy loves you.

Author: Gordana Ristic, mother

МЕДЕНО СРЦЕ

Посвећено СТЕВАНОВИЋ ЗОРАНУ
несталом 24. августа, 1999. године

У мислима ми је мајка и њена бескрајна туга док седи крај прозора и чека вести о теби. Та туга, саткана од љубави и чежње, могла је у трептају ока бити однешена твојим појављивањем. Твој долазак би био најрадоснији тренутак који би из срца наше мајке обасјао читав универзум. Он би попут кратког споја одагнао тугу и ослободио све нас окова неизвесности чекања.

Призивам тако дане нашег безбрижног детињства и све оно што си волео. Имали смо пуно планова, који су прекинути као и текстови твојих започетих песама. Иако су ме са тобом увек музика и весеље пратили, откад си нестао, годинама сам без гласа, живим као под неком анестезијом. Стала је и наша производња шампијона. Много твојих сјајних идеја је спутано у повоју.

Сећам се како смо се некада окупљали уз акорде твоје гитаре. У моментима среће нас је тај звук чинио још веселијим, у данима туге тешио и давао осећај спокоја. Много је забележених терена у нашим ногама и много среће у головима постигнутим у задњим минутима утакмице.

Уз све ово, чувам и најдражи тренутак од заборавља, када ти моје ћерке Мара и Лида трче у загрљај док им на дар доносиш медено срце. Брате мој, наше руке су и даље широм отворене, чезну и вапе за твојим загрљајем. И тако, распоном твојих крила, грлимо сваку успомену, сваки тренутак, сваку одсвирану ноту, сваки написани стих, сваки укус слатког детињства. Наше руке нису празне, пуне су живота и љубави које си нам за собом оставио. Како човек уопште то да схвати – нема те, а толико си присутан у свима нама...

Аутор: Станко Стевановић, брат

GINGERBREAD HEARTS

Dedicated to ZORAN STEVANOVIC
missing since August 24th, 1999

I picture our mother and her boundless sorrow, as she's sitting by the window waiting for news about you. This sorrow, made of equal parts love and mourning, would have been swept away in an instant if you had just shown up. Your arrival would have been the happiest moment in history, and the joy emanating from our mother's heart would have illuminated the entire universe. The sadness would have simply burnt out, as if it had short-circuited, and all of us would be free from the chains of uncertainty and anticipation.

I find myself calling to mind our carefree childhood days and all the things you used to love. We had so many plans, all cut short, much like the lyrics of the songs you never got to finish. Music and good times used to follow me whenever I was around you, but in the years since you've been gone I am voiceless, living my life as though under the influence of some anesthetic. We're no longer growing champignons... So many of your brilliant ideas were nipped in the bud.

I can recall how we used to gather round the sound of your guitar. When times were happy, it made us extatic. When they were sad, it consoled us. Just how many pitches did our feet trample, and how much joy was reaped by goals scored just before the whistle blew...

Apart from all this, there is a special moment that I jealously guard from oblivion. It's my daughters Mara and Lida running to your arms, as you are bringing them a packet of gingerbread hearts. My brother, our arms are still wide open, longing, despairing for your embrace. And so, matching your enormous wingspan, we hug every memory, every moment, every strummed note, every written verse, every aroma of our sweet childhood. Our arms are not grasping thin air, no. They are met with the life and love you gave us. It is hard to understand – you are gone, and still, here you are in all of us...

Author: Stanko Stevanovic, brother

ОСМЕХ ПУН ЉУБАВИ

Посвећено ПЕТКОВИЋ ДОБРИЛИ
несталој 09. августа, 1999. године
И ПЕТКОВИЋ НЕБОЈШИ
несталом 30. јула, 1999. године

Немогуће је заборавити тако невероватну особу каква је била тетка Добрила. Увек пуна љубави, разумевања и нежности попут мајке. Недостаје ми њена ведрина и раздраганост, прелеп осмех попут низа бисера. Фали и њено предивно цвеће које је красило балкон куће. Гајила је неизмерну љубав према деци али нажалост живот није био наклоњен да јој испуни највећу жељу да држи у наручју своју. Остале су предивне успомене, ручни вез и хеклане ствари које је својим вредним рукама створила.

Живот се поиграо са мном и узео још један део срца. Мог вољеног брата Небојшу, који је био племенитог срца и добре душе и који се побринуо да блистају осмеси многих људи, очаравајућих какав је и теткин био. Увек је уживао у играма у којима победу не доноси пука случајност већ логика, креативност и снажљивост. У једној животној партији се и он нашао у најтежој мат позицији.

Али попут централних шаховских фигура, они су мој узор храбрости, ветар у леђа и заслужни за све извојеване победе у животним биткама које водим. Као на слици, они блистају и попут светионика обасјавају мој пут, дају путоказ, снагу и правац. Истинска љубав увек пронађе свој пут.

Аутор: Марина Лазић, сестричина и сестра

LOVING SMILES

Dedicated to DOBRILA who went missing in
August 9th, 1999 AND NEBOJSA PETKOVIC
who went missing in July 30th 1999

It is impossible to forget someone as special as Aunt Dobrila was. She was always full of love, understanding and kindness – almost as if she were my mother. I miss her jolliness and enthusiasm, as well as her beautiful, pearly smile. The same goes for the magnificent flowers that adorned the balcony of her home. She loved children dearly. Unfortunately, she was never granted her biggest wish of being able to embrace children of her own. What I'm left with are wonderful memories, her embroidery, and the knitted clothes made by her diligent hands.

Life played a cruel game with me and robbed me of another piece of my heart. My darling brother Nebojsa, with his noble and kind soul, someone who brought a smile to many a face, including that of my stunning aunt. He enjoyed games based on logic, creativity, and resourcefulness, rather than pure chance. However, on the chessboard of life, he had found himself in the most devastating checkmate.

Just like the king and queen on the board, the two of them are symbols of bravery, and it is from them that I derive the strength that has borne all of my life's triumphs. Pretty as pictures, they illuminate my path, guiding me and urging me on. True love always finds a way.

Author: Marina Lazic, niece and sister

ПОД ЗВЕЗДАНИМ НЕБОМ

Посвећено ПОПОВИЋ МИЛОРАДУ
несталом 31. августа, 1999. године

Свих ових година мислим о томе како би било дивно имати те поред себе и колико би значила твоја подршка, охрабрење и похвале за све успехе које сам постигла. Начин на који си уживао у тренуцима среће остали су за тобом као звезда водиља да треба искористити оно најбоље из сваке ситуације у којој се нађемо и да увек има места за лепе догађаје, ма колико се нама чинило да су околности лоше.

Надолазе најпозитивније слике када мислим о теби, као да у свом дешавању наговештавају и твоје присуство. Твоје ручно израђене фигуре и намештај од гвожђа красе наш топли кутак и дирају најтананије делове душе.

Као најдражи поклон од тебе чувам љуљашку коју си ми направио кад сам била мала. Више пута сам у њој налазила смирај и уточиште као да је то твој загрљај.

Смех и шале под звезданим небом које си толико волео, прелепи стихови, љубав према животу и време које си провео са мамом под светлом величанствене Грачанице су најдивније успомене које је она поделила са мном и које ћу заувек памтити. Чувам ваша писма и фотографије које су сведочанство једне велике љубави и мог постојања. Ниси физички присутан, али си и даље ту, уз мене, као звездано небо.

Аутор: Миљана Митровић, ћерка

UNDER THE STARLIT SKY

Dedicated to MILORAD POPOVIC
missing since August 31th, 1999

All these years, I keep thinking how wonderful it would be if you were by my side, and how much I'd appreciate your support, encouragement, and praise for everything I managed to accomplish. The memory of how you used to savour every moment of happiness is my guiding star and a reminder that we should always make the best of any situation we find ourselves in, and that nice things can happen at any time, no matter how grim the circumstances appear to be.

Whenever I think about you, my mind floods with beautiful images and it's like you are there with me. The figurines and wrought-iron furniture that you made still adorn our cosy home and speak to the most delicate fibres of our souls.

Out of all your gifts, the one I cherish the most is the swing you made for me when I was little. So many times it gave me peace and shelter, almost as if I were in your embrace.

Telling jokes and laughing under the starlit sky you were so fond of, wonderful poems, love of life, and the moments you and mum spent together illuminated by the sublime Gracanica – these are her favourite memories and she shared them with me. I will treasure them forever. I keep your letters you wrote to each other and your photographs. They bear witness to a boundless love and to my own existence. Physically you might not be here, but I feel you over me, just like the starlit sky.

Author: Miljana Mitrovic, daughter

ПОЗДРАВ ЈЕСЕНИ

Посвећено ЛАЗИЋ БАТИЦИ
несталом 18. маја, 1999. године

Стриц је био висок, црн момак, добре душе и великог срца. Љубав према фолклору и традицији му је донела доста занимљивих путовања и лепих успомена које су пратиле његову младост. Одувек је био окружен добрим и веселим људима.

Јесен је доба које ме увек подсећа на њега. Али не она која доноси дуге и досадне кише и увлачи влагу у кости, него она лепа и пријатна када се шуме обоје златном и бакарном бојом, када се природа спрема за сан и када после летњих жега завлада спокој. Такве је осећаје и он будио код људи који су га познавали – пријатне, поетске и умирујуће. То време када почну бербе грожђа и када се вино точи, кад се запева и коло заигра, чува слике које враћају његову младост. Његов народни дух у то доба није мировао, већ причао о песми, аутентичној игри и корацима наслеђа, идентитета и културе. Све вредности незаслужено падају у заборав, али ово је начин да се прisetимо и вратимо на сцену дух наших предака, да са поносом изговарам његове речи што у срцу одјекују.

Аутор: Никола Лазич, братанац

A GREETING TO THE AUTUMN

Dedicated to BATICA LAZIC
missing since May 18th, 1999

My uncle was a tall, dark young man, with a big heart and a pure soul. His passion for folk dancing and tradition enabled him to go on many interesting journeys and create many beautiful memories in his youth. He was always surrounded by kind and jolly people.

Autumn always reminds me of him. Not the kind with long, boring rains that make you shiver to the bone. Rather, a mild and cosy autumn which turns forests to gold and copper and comes after a scorching summer, bringing respite to the natural world, as it prepares itself for the winter slumber. Cosiness, mildness, respite – these were the emotions Batica poetically inspired in everyone who knew him.

The season of grape harvesting and young wine, of song and kolo, always brings images and associations to his youth. With a spirit enamoured of folklore, he would be unable to sit still at this time of the year, and would ceaselessly talk of song, traditional dance, heritage, identity, and culture. All these values are being unfairly forgotten, but they are a way to recall our ancestors and bring them back, so I proudly repeat his words which echo in my heart.

Author: Nikola Lazic, nephew

СЕЋАЊА У МАГЛИ

Посвећено ИБРАЈ ИСИ
несталом 19. јуна, 1999. године

Све ове године трагања за нашим вољенима нису успеле да ме уморе и сломене. Још сам себи заветовао и остао дужан да сазнам и твоју судбину. Ја знам да нема говора да ћу те живог наћи али у мени нада постоји да ћу те достојанствено ожалити. Често сањам шуму, имам осећај као да сам у некој магли, видим да ми долазиш у сусрет, корачаш храбро као што си и кроз живот ишао. Нешто поручујеш али гласа нема. А добро би ми дошло да ми спустиш руку на раме, да као некад заједно проше-тамо пољима, да се истински насмејемо, дозивајући сећања на прошле дане које смо провели заједно, не слутећи да ћемо некад залутати у овај сумрак.

Са поносом, уздигнуте главе корачам јер знам да си увек био поштен, вредан, какви смо сви ми који цене живот и руководе се здравим разумом. Ми нисмо знали живети другачије, него по срцу, онако како смо сматрали да је једино исправно, бирајући увек прави пут. На тој те стази и данас, брате мој, најчешће сретнем.

Аутор: Мухарем Ибрај, брат

MEMORIES IN THE MIST

Dedicated to ISA IBRAJ
missing since June 19th, 1999

All these years of searching for our loved ones failed to wear me down and break me. I made an oath to myself that I will discover your fate, and I still haven't kept it. I know that I will not find you among the living, but I am still hoping that I will be able to mourn you in dignified manner.

Often in my dreams I am in a forest that's filled with mist. I see you walking towards me with a courageous step – just how you used to walk in life. You try to tell me something, but no sound comes from you. I really could use feeling your hand on my shoulder, taking a walk through the fields with you, sharing an honest laugh, recalling the days of our past when we had no idea that one day we would get lost in this darkness.

As for me, my step is proud and my head held high. This is because I know that you were always honest and hard-working, just like all the people who appreciate life and are guided by common sense. In our lives, we followed our hearts, and we couldn't have lived any other way. We did what we thought was right, and we stayed on the true path. Brother, it is on this path that I still most frequently encounter you.

Author: Muharem Ibraj, brother

СВЕТ НА ДЛАНУ

Посвећено ЛУКАЧЕВИЋ ЈАСМИНУ
несталом 19. априла, 1999. године

Заувек ћеш бити моје сунце које ме греје и обасјава живим сећањима на наше време заједничких путовања. На једном таквом у Паризу, граду светлости, је отпочела ова моја мајчинска, бескрајна љубав.

Седим у башти са нашим верним пријатељем, сликам оно време незаборава када си долазио из Москве у мој загрљај доносећи на дар ситнице које ме и данас окружују. Желим да знаш да је мајка увек уз тебе била и онда када се теби чинило другачије. Понекад још затрепере углови усана кад се сетим твојих дечјих несташлука и како си говорио да те треба заштитити. А ја те учила да будеш храбар и одговоран за своје поступке, говорила ти да погрешан тренутак и брзе одлуке доносе невоље.

У ормару лежи уредно сложен покоји комад гардеробе, твоја тренерка и вијетнамка, још један остављен траг да си некад са мном делио овај сигурни кутак. Све су то животне ситнице које чувају од заборава.

Време и околности су те одвели другим стазама, али ја још увек са собом, у мислима и срцу, носим оног дечака, сањара у дресу Јувентуса.

Аутор: Верица Хаџи Илић, мајка

THE WORLD IN THE PALM OF YOUR HAND

Dedicated to JASMIN LUKACEVIC
missing since April 19th, 1999

You will forever be the Sun that keeps me warm and shines with the memories of the trips we took together. It was during one of these trips – to Paris, the city of lights – that my boundless, motherly love had its start.

I am sitting in the garden with our faithful friend, painting the unforgettable days of your returns from Moscow, when you would fling yourself into my arms and bring me a trinket or two as a gift. I have kept all of them to this day.

I want you to know that your mother was on your side even in those situations when it might have appeared otherwise to you. My lips sometimes still tremble when I remember the mischief you were up to as a child, and how you'd ask me to protect you. My answer was always to teach you to be brave and to take responsibility for your actions; to tell you that bad timing and hasty decisions would land you in trouble.

I still have some of your clothes in the wardrobe – a tracksuit and an army jacket – more traces of you from when we shared this shelter. All these objects serve as shields from oblivion.

Time and circumstance took you down a different path, but in my mind and in my heart, I am still holding the hand of the little dreamy boy dressed in a Juventus kit.

Autor: Verica Hadzi Ilic, mother

ЗИД ПРИЈАТЕЉСТВА

Посвећено ВИТОШЕВИЋ СИНИШИ
несталом 22. јуна, 1999. године

У свету важи правило да зид симболизује раздвајања, поделе. Овај наш је попут моста спајао светове, скоро па у инат отуђивању и бесмислу. Сви наши драги људи и деца са којима смо делили свакодневицу, чинили су ово место епицентром људскости и доброг хумора. А ти...ти си био стожер и покретач овог друштвеног феномена.

Између тебе и мене, постојали су моменти у којима бисмо обоје треперили, који су изгледали можда сасвим обично, а управо је та једноставна прича између нас оно што ми највише недостаје. Волео си моје колаче које сам увек правила са пуно љубави. У једној секунди ми измами осмех успомена на то како си кришом, шеретски, да нико не примети, први испробавао јесу ли добро испали. Волела сам и тај осећај кад те ухватим у том помало детињастом несташлуку.

Сећања која са нашом децом призивам на те лепе успомене су и место јединог уточишта, безбрижности и сигурности након оног што је уследило. Откад си нестао, живот је постао један лавиринт, један зачаран круг из кога се чинило да излаза нема. Понекад ми се учини да су зидови постали поново непремостиви, али су ми деца, носећи снагу твога духа, давала моћ и истрајност да се изборим са свим изазовима пред којима смо се нашли. У том трагању за решењима спознала сам да постоје места предаха, места наде, попут оних које смо некада посећивали и где смо заједно проводили лепе тренутке. Тамо се човек замисли и види неки нови зид који својим постојањем, чврсто и стамено штити од заборавља.

Аутор: Татјана Витошевић, супруга

THE WALL OF FRIENDSHIP

Dedicated to SINISA VITOSEVIC
missing since June 22th, 1999

Around the world, a wall is usually a symbol of separation and division. However, our wall was like a bridge connecting worlds, as if to spite alienation and senselessness. All the dear people and kids with whom we shared our daily lives turned it into the epicentre of humanity and humour. And you... you were the focal point and the initiator of this social phenomenon.

Between the two of us, there were moments when we would tremble with excitement on the inside, which might not have been obvious to anyone watching from the outside. It is precisely the simplicity of our story that I miss the most. You loved to eat the cakes that I would pour all my love into. I only need to think back for a second about how you'd impishly sneak a taste to see how they turned out and I will start to smile. I also loved the feeling of catching you red-handed in this child-like transgression.

The memories of these wonderful experiences that I share with our children are the only shelter where we can find a feeling of carelessness and security after everything that happened. After you went missing, life turned into a maze, a vicious circle with no apparent exit. At times it seemed that the walls had become insurmountable again, but our children, endowed with the strength of your spirit, always helped me find the power and perseverance I needed to overcome the challenges that arose before us.

This quest for answers made me realise that there are still places of respite, places of hope – like the ones we used to visit and where we spent wonderful moments together. In these places, a man can get lost in thought and see before him a new wall. One that serves as a hard and immovable bulwark against oblivion.

Author: Tatjana Vitosevic, wife

НАШЕ ВРЕМЕ

**Посвећено РЕМИШТАР НЕНАДУ
несталом 13. јуна, 1998. године**

Нисмо имали довољно времена да уживамо у одрастању нашег сина и створимо довољно успомена које бих могла да му испричам сада, када је одрастао човек и када му је потребан очев савет за важан задатак пред којим се и он нашао у одгајању своје деце. Можеш да будеш бежбрижан јер наш син је, осим што носи твој лик, пожртвован, одговоран и посвећен породици попут тебе. Остала је пред мојим очима најдража слика твојих нежних осећања док си га као бебу држао у наручју.

Сећам се нашег сеоског домаћинства, како си уживао радећи у пољу и бринући о животињама. Недостају свих ових година наше шетње, дружења, разговори са тобом. И да саслушаш све ово што сам пригрлила у себи толико снажно, а што сам јако желела да поделим са тобом. Остало је трајно једно заузето место у срцу, комад гардеробе и бурма која подсећа да смо заједно делили тренутке незаборава.

Наша породица је духовно потпуна, целовита и вечна. У нашим срцима живећеш заувек.

Аутор: Слађана Ремиштар, супруга

OUR TIMES

**Dedicated to NENAD REMISTAR
missing since June 13th, 1998**

We did not have enough time to savour our son growing up, nor to create enough memories which I could pass onto him now that he has come of age and, faced with the important task of raising his own children, is in need of his father's advice. You can rest easily, because our son not only bears your likeness, but is also as responsible and devoted to his family as you were to us. My fondest memory is of your gentleness as you held him in your arms while he was still a baby.

I look back on our village home and the pleasure you derived from working the land and looking after the animals. All these years, I have missed our walks, spending time together, and just talking to you. How I need you to hear everything I have had to cling onto with all my strength, everything I have longed to share with you. All that's left is a permanently occupied part of my heart, some clothes, and a wedding band – mementos of the unforgettable moments we once shared.

Spiritually, our family is complete, unbroken, eternal. You will forever live on in our hearts.

Author: Sladjana Remistar, wife

**Слике сећања породица несталих и погинулих Срба
у ратовима деведесетих на простору бивше Југославије**

**Images of memories from families of missing and dead Serbs
in the wars of the 1990s in the former Yugoslavia**

United Nations

Уједињене нације
United Nations

Министарство спољних послова Републике Србије
Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Serbia